

Delna pārskata 13. Saeimas paveikto korupcijas mazināšanā, atklātības un labas pārvaldības veicināšanā

Biedrība “Sabiedrība par atklātību – Delna” (Delna) divas nedēļas pirms gaidāmajām parlamenta vēlēšanām pārskata 13. Saeimas paveikto korupcijas mazināšanā un atklātības un labas pārvaldības veicināšanā – vai deputāti ir ņēmuši vērā Delnas un domnīcas Providus kopīgi izstrādātās un 2019. gada 29. janvārī Saeimai iesniegtas [39 rekomendācijas 10 jomās](#):

1. Informācijas atklātība,
2. Naudas ietekmes uz politiku mazināšana,
3. Publiskā sektora godprātība un ētika,
4. Pārdomātāka un konsekventāka valsts personālpolitika,
5. Valsts iepirkumu sistēmas uzlabošana,
6. Valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību pārvaldības problēmu novēršana,
7. Darbospējīgi institucionāli risinājumi cīņai ar korupciju,
8. Atbalsts kvalitatīvāku lēmumu pieņemšanai publiskajā sektorā, kā arī atbalsts sabiedriskajai kontrolei pār publisko sektoru,
9. Efektīvāka, godīgāka, profesionālāka tiesu vara,
10. Trauksmes cēlēju aizsardzības stiprināšana.

Sekojoši 13. Saeimas darbam, jau 2019. gada novembrī publicējam [pārskatu par Saeimas progresu](#) rekomendāciju izpildē. Tobrīd no 39 rekomendācijām Saeima bija izpildījusi tikai 3 un vēl 4 daļēji. Izpildītas bija šādas rekomendācijas:

- Valsts pārvaldes darbinieku (t.sk. arī pašvaldībās) kopīgs ētikas kodekss, kurā tiktu paredzētas arī efektīvas ētikas problēmu risināšanas procedūras. (3.3.)
- Papildu pilnvaras Konkurences padomei iejaukties gadījumā, kad valsts vai pašvaldību uzņēmumi kropļo konkurenci. (6.2.)
- Paplašinātas Valsts kontroles pilnvaras atprasīt izšķērdētos līdzekļus vainīgajām amatpersonām, ja valsts vai pašvaldību iestāde to pati nedara. (8.3.)

Savukārt daļēji izpildītas bija:

- Profesionāli atlases kritēriji pašvaldību kapitālsabiedrību (t.i. to meitasuzņēmumu) valdēs un padomēs un līdzsvarota ierēdņu un nozares ekspertu pārstāvniecība nominācijas komisijās. (6.1.)
- Ieviest atklātu, caurspīdīgu un atbildīgu valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību atskaitīšanās praksi, kas balstīta uz korporatīvās pārvaldības un korporatīvās sociālās atbildības principiem (t.sk. par pretkorupcijas pasākumiem). (6.3.)
- KNAB spēcīgāka attiecībā uz iespējām izmeklēt sarežģītas korupcijas lietas. (7.2.)
- Ilgtermiņa atbalsts Latvijas pilsoniskās sabiedrības organizācijām. (8.4.)

Atkārtoti veicam pārskatu par rekomendāciju izpildes progresu, lai novērtētu, vai 13. Saeimas deputāti savā pilnvaru termiņā ir risinājuši līdz šim neizpildītās 36 rekomendācijas (no kurām 4 daļēji izpildītas).

1. Informācijas atklātība

Izpildītas rekomendācijas

Pienākums internetā publicēt Ministru kabineta (MK) sanāksmju dalībnieku vārdus un praksē nodrošināt, ka tiek publiskoti MK sanāksmju sabiedrības līdzdalības rezultāti (dalībnieku saraksti, priekšlikumi, iebildumi, to noraidīšanas vai pieņemšanas pamatojums u.c.). Ir sācis darboties Vienotā tiesību aktu projektu (TAP) izstrādes un saskaņošanas portāls, kas nodrošina sabiedrībai pieejamāku līdzdalību un valsts pārvaldei efektīvāku un ātrāku TAP izstrādes un saskaņošanas procesu, kā arī sēžu vadības procesu pilnveidošanu (darba kārtību projektu izstrāde un apstiprināšana, protokolu izstrāde un parakstīšana, rezolūciju gatavošana, MK sēdē pieņemto dokumentu pārvaldība). (1.2.)

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (VARAM) informatīvajā ziņojumā “Latvijas atvērto datu stratēģija” ietvertajā rīcības plānā noteikts uzdevums līdz 2019. Gada izstrādāt visaptverošas vadlīnijas datu identificēšanai, klasificēšanai un atvēršanai, ieviešot principu “atvērts pēc noklusējuma”. Šis [vadlīnijas ir izstrādātas](#) un attiecīgi izpildīta rekomendācija. (1.8.)

Dalēji izpildītas rekomendācijas

Saeima 2022. gada 9. jūnijā apstiprināja 2. lasījumā Interesu pārstāvības atklātības likumu un sagaidāms, ka likumu varētu paspēt pieņemt 13. Saeimas sasaukuma laikā. Likumprojekta otrajā lasījumā apstiprinātā redakcija paredz, ka ar šī likuma pieņemšanu publiskās varas pārstāvjiem būs pienākums atklāt tikšanās ar lobētājiem jeb interešu pārstāvjiem un veikt attiecīgus ierakstus reģistrā. (1.1.)

COVID-19 ietekmē ir būtiski palielinājusies Saeimas darba atklātība, komisijas sēžu ieraksti tiek ievietoti Saeimas mājaslapā un ikviens var tiem piekļūt, sēdēm notiekot attālināti, plašākam sabiedrības lokam ir atvieglota iespēja sekot līdz deputātu izteikumiem un lēmumiem. Lai gan vairums komisiju šobrīd piekopj šādu praksi Saeimas kārtības rullī tā joprojām nav noteikta kā pienākums. (1.7.)

Valsts iestāžu darbiniekiem nodrošinātas apmācības atvērto datu izmantošanā, tajā skaitā, lai apkarotu korupciju, finanšu un ekonomiskos noziegumus. 2021. gada novembrī Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB), Valsts administrācijas skola un Delna organizēja tiešsaistes pasākumu “Pretkorupcijas datu hakatons”. Deviņas komandas ar mentoru un nozares ekspertu palīdzību analizēja datus, izstrādāja analītisko un tehnoloģisko rīku prototipus, kas sekmētu korupcijas risku identificēšanu dažādās jomās, kā arī padarītu valsts un privāto sektoru caurspīdīgāku, atklātāku un pieejamāku. Pasākumā piedalījās 70 dalībnieki no dažādām valsts pārvaldes un pašvaldību iestādēm, privātā sektora, t.sk. datu zinātnieki, analītiķi, programmētāji un revidenti. (1.9.)

Nav izpildītas rekomendācijas

Publiskā sektora noslēgto līgumu publicēšana internetā kā priekšnoteikums tam, lai tie stātos spēkā. (1.3.)

lestāžu mājas lapās – saraksts ar to informāciju, kurai iestāde ir noteikusi ierobežotas pieejamības statusu. Līdzdalības platformā Manabalss Delna 2021. gadā publicēja [iniciatīvu](#) un cer, ka izdosies savākt 10 000 parakstu un iniciatīva nonāks Saeimā. Iniciatīvas mērķis ir noteikt par pienākumu iestāžu mājaslapās publicēt sarakstu ar informāciju, kam iestāde noteikusi ierobežotas pieejamības statusu, veicot grozījumus Informācijas atklātības likuma 9. pantā. (1.4.)

Valsts pārvaldē nevienai iestādei joprojām nav noteikta atbildība kopumā rūpēties par informācijas atklātību, lai šādā iestādē varētu apstrīdēt nepamatotus informācijas izsniegšanas atteikumus. (1.5.)

Tiesas spriedumos par korupcijas jautājumiem neslēpt (anonimizēt) notiesāto personu vārdus. (1.6.)

2. Mazināta naudas ietekme uz politiku

Izpildītas rekomendācijas

Par izpildītu rekomendāciju uzskatām veicināt iespējas noteikt uzņēmumu reālos patiesā labuma guvējus (PLG), lai arī atklāšanas sliekšnis joprojām nav samazināts līdz 10%. Dati publicēti [Atvērto datu portālā](#) un saskaņā ar Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likumā ietvertu par PLG uzskatāma fiziskā persona, kurai tiešas vai netiešas līdzdalības veidā pieder vairāk nekā 25 % no juridiskās personas kapitāla daļām vai balsstiesīgajām akcijām, vai kura to tiešā vai netiešā veidā kontrolē. (2.3.)

Daļēji izpildītas rekomendācijas

Grozījumi politisko partiju finansēšanas likumā, kas cita starpā būtiski palielināja partijām saņemamo valsts finansējuma apmēru un stājās spēkā 2020. gadā ([Reforma](#)), ir uzskatāmi pat nozīmīgu soli Latvijas politisko partiju sistēmas attīstībā un vērtējami atzinīgi. Likuma grozījumi palielināja partijām piešķiramo valsts finansējuma apjomu un turpmāk ierobežoja privāto ziedojumu maksimālo apmēru, izpildot 2 rekomendācijas. (2.1., 2.2.) Vienlaikus reformas rezultāti ir [pretrunīgi vērtējami](#) un vairākus gadus pēc valsts finansējuma pieauguma partijās nav novērojama vēra ņemama biedru skaita palielināšanās.

3. Publiskā sektora godprātība (*integrity*) un ētika

Izpildītas rekomendācijas

2018. gada Ministru kabineta ieteikumi Nr. 1 “Valsts pārvaldes vērtības un ētikas pamatprincipi” aicina uz vienotu izpratni par valsts pārvaldes vērtībām un uz tām balstītiem ētikas pamatprincipiem, kā arī tiem atbilstošu rīcību, sekmējot labu pārvaldību un vairojot sabiedrības uzticēšanos. Valsts kanceleja aicināja valsts pārvaldi, arī pašvaldības, iepazīties ar šiem noteikumiem un ievērot tos. Savu artavu ieteikumu izplatīšanā sniedza arī Latvijas Pašvaldību savienība. Turklāt likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 22. pants “Valsts amatpersonu uzvedības (ētikas) noteikumi” nosaka, ka valsts amatpersonas darbojas atbilstoši attiecīgajā profesijā, jomā vai nozarē apstiprinātajiem uzvedības (ētikas) kodeksiem. Kas uzliek par pienākumu arī pašvaldībām pieņemt savus ētikas kodeksus. (3.2., 3.3.)

Ierobežotas iespējas pašvaldībām izmantot administratīvos resursus (it sevišķi savus informatīvos izdevumus, kā arī reklāmas līgumus) negodīgai priekšvēlēšanu konkurencei vai tam, lai no mediju tirgus izspiestu neatkarīgus medijus. Jaunā Pašvaldību likuma 52. pants nosaka, ka pašvaldība ir tiesīga izdot informatīvu izdevumu — periodisku iespiedtehnikā izdotu izdevumu, kurā tā informē vietējos iedzīvotājus tikai par pašvaldības autonomo funkciju un brīvprātīgo iniciatīvu izpildi. (3.4.)

Dalēji izpildītas rekomendācijas

Nodrošināta regulāra, sistemātiska valsts amatpersonu deklarāciju pārbaude. Ir notikušas sarunas starp KNAB un VID par katras iestādes kompetenci valsts amatpersonu deklarāciju pārbaudē, tomēr joprojām kvalitatīvi pārbaudīto valsts amatpersonu deklarāciju skaits ir salīdzinoši neliels. (3.1.)

Jāstiprina interešu konfliktu dokumentēšana un novēršana, piemēram, ieviest sankcijas, ja netiek informēts par interešu konfliktu. (3.5.)

Interesešu konfliktu pārvaldības sistēmas paplašināšana, iekļaujot neatalgotos ārštata padomniekus, tajā skaitā publicējot informāciju par citiem viņu saņemtajiem ienākumiem. (3.6.)

4. Pārdomātāka, konsekventāka valsts personālpolitika

Dalēji izpildītas rekomendācijas

Profesionāls kandidātu kvalifikācijas izvērtējums, kas tiek virzīti augstiem pārvaldes un tiesu varas amatiem ar Saeimas balsojumu. Par profesionālu pieeju augsta līmeņa amatpersonu atlasē liecina amatu konkursi un atlases komisijas sastāvs, piemēram, augstskolu padomju locekļu, KNAB un Finanšu izlūkošanas dienesta un Ieslodzījumu vietu pārvaldes vadītāju amatu konkursi, kuriem ir piesaistīti gan jomas eksperti, gan personāla kompānijas, gan neatkarīgi novērotāji. Taču ir novēroti gadījumi, kad Saeimas deputāti ar savu balsojumu diskreditē amatu konkursu atlases procesu un arī atlases komisijas kompetenci, piemēram, Saeimas balsojums par Ilzes Znotiņas apstiprināšanu FID vadītājas amatā uz otru termiņu. Arī Eiropas Komisijas ziņojumā par tiesiskumu (2022) uzsvērts, ka Latvijai vajadzētu rosināt procesu, lai atbilstīgi nodrošinātos pret politisku ietekmi Augstākās tiesas tiesnešu iecelšanā (4.1.).

5. Valsts iepirkumu sistēmas uzlabojumi

Dalēji izpildītas rekomendācijas

Pieņemtas izmaiņas [Publisko iepirkumu likumā](#), kas paredz procedūras pārtraukšanu, ja pieteicies tikai viens pretendents, tādējādi samazinot iespēju iepirkumus piemērot viena pretendenta vajadzībām. Tomēr nav risināts jautājums par sākotnējā iepirkuma nosacījumu maiņu, slēdzot līgumu. (5.1.)

Pieņemti grozījumi Publisko iepirkumu likumā, kas precizē nodokļu pārbaudes kārtību, nosakot, kādās situācijās būtu uzskatāms, ka kandidātam vai pretendentam ir neizpildītas saistības nodokļu jomā, kā arī paplašinot pasūtītāja iespēju izslēgt kandidātu vai pretendentu. Tomēr nav pieņemti grozījumi, kas ļautu pārliecināties, vai pretendenti ir korporatīvi sociāli atbildīgi (ilgtspējīgs) – ievēro cilvēktiesības, ir ieviesuši pretkorupcijas pasākumus u.c.. (5.2.)

6. Novērstas valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību pārvaldības problēmas

Izpildītas rekomendācijas

Papildu pilnvaras Konkurences padomei iejaukties gadījumā, kad valsts vai pašvaldību uzņēmumi kropļo konkurenci. Konkurences padomei piešķirtas pilnvaras uzlikt valsts un pašvaldību iestādēm un uzņēmumiem pienākumu novērst konkurences kavējumu un piemērot naudas sodu. (6.2.)

Dalēji izpildītas rekomendācijas

Profesionāli atlases kritēriji pašvaldību kapitālsabiedrību (t.i. to meitasuzņēmumu) valdēs un padomēs un līdzsvarota ierēdņu un nozares ekspertu pārstāvniecība nominācijas komisijās. (6.1.)

Ieviest atklātu, caurspīdīgu un atbildīgu valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību atskaitīšanās praksi, kas balstīta uz korporatīvās pārvaldības un korporatīvās sociālās atbildības principiem (t.sk. par pretkorupcijas pasākumiem). (6.3.)

7. Darbotiespējīgi institucionāli risinājumi cīņai ar korupciju

Dalēji izpildītas rekomendācijas

KNAB vai citai premjera pārraudzībai esošajai iestādei tiek uzticēta valsts politikas izstrāde un jaunu likumprojektu izstrāde korupcijas novēršanas jautājumos. KNAB spēcīgā attiecībā uz iespējām izmeklēt sarežģītas korupcijas lietas. (7.1.)

Nav pilnībā nodrošināta Korupcijas novēršanas un apkarošanas pasākumu plāna 2021.–2024. gadam projekta apstiprināšana, līdz ar to nav iespējams novērtēt sasniegto progresu. KNAB ir pēc iespējas ātrāk jāveic plāna projekta saskaņošanas pabeigšana un apstiprināšana. (7.2., 7.4.)

Jāatrod piemērots institucionāls risinājums cīņai ar korupciju privātajā sektorā. (7.3.)

8. Atbalsts kvalitatīvāku lēmumu pieņemšanai publiskajā sektorā, kā arī atbalsts sabiedriskajai kontrolei pār publisko sektoru

Izpildītas rekomendācijas

Delnai trūkst informācijas par publiskā sektora darbiniekiem sniegtajām iespējām un pienākumu pastāvīgi atjaunot savas zināšanas (t.sk. Saeimas un pašvaldību deputātiem). Līdz ar to nevaram būt droši, ka minētā rekomendācija ir izpildīta. (8.1.)

Paplašinātas Valsts kontroles pilnvaras atprasīt izšķērdētos līdzekļus vainīgajām amatpersonām, ja valsts vai pašvaldību iestāde to pati nedara. (8.3.)

Izpildīta rekomendācija pašvaldību iedzīvotājiem ieviest pašvaldību līmeņa referendumus, Saeimai 2022. gada 17. martā pieņemot [Vietējo pašvaldību referendumu likumu](#). (8.5.)

Dalēji izpildītas rekomendācijas

Ilgtermiņa atbalsts Latvijas pilsoniskās sabiedrības organizācijām. (8.4.)

Nav izpildītas rekomendācijas

Saeimas budžeta revīzija nav uzticēta Valsts kontrolei (VK) un vērtēta budžeta izlietojuma lietderība. Delna 2022. gada 25. martā rīkoja tiešsaistes pasākumu, lai noskaidrotu, kas notiek ar 2018. gadā Saeimā iesniegto ManaBalss.lv. iniciatīvu "Par publisku revīziju Saeimas budžetam". Jau gandrīz piecus gadus Saeima skata šo iniciatīvu un tālāk par pirmo lasījumu nav tikusi (likumprojekts "Grozījumi Saeimas kārtības rullī" (Nr.178/Lp13). Delna vērsa uzmanību uz iniciatīvas lēno virzību, kopā ar starptautiskajiem un vietējiem ekspertiem pārrunāja ieguvumus, ko varētu sniegt neatkarīga Saeimas budžeta revīzija, Latvijai piemērotāko revīzijas veidu un pilnvarām, kādas būtu jāpiešķir VK un Saeimas Publisko izdevumu un revīzijas komisijai. Plānots iniciatīvu aktualizēt nākamajā Saeimas sasaukumā. (8.2.)

Nav atcelta iespēja Saeimas balsojumos balsot "atturos". (8.6.)

9. Efektīvāka, godīgāka, profesionālāka tiesu vara

Daļēji izpildītas rekomendācijas

Sabiedrībai atvērto datu formā piedāvāt pēc iespējas izsmeļošus datus par [tiesu noslodzi, kā arī sodu statistiku](#). (9.3.)

Nav izpildītas rekomendācijas

Tiesu varai nav izveidota sava rezultatīvo rādītāju sistēma, kas ļauj kontrolēt darba efektivitāti. (9.1.)

Lai samazinātu tiesvedību skaitu, nav palielinātas tiesiskās drošības prasības tiesiskiem darījumiem (piemēram, plašāk izmantoti notariālie akti). (9.2.)

10. Trauksmes cēlēju aizsardzības stiprināšana

2022. gada 4. februārī [stājās spēkā jauns Trauksmes celšanas likums](#). Jaunajā likumā paplašināts to personu loks, kam tiek nodrošinātas aizsardzības garantijas. Attiecīgi izpildīta rekomendācija par trauksmes cēlēja definīcijas paplašināšanu, lai tā sniegtos ārpus tradicionālajām darba ņēmēja-darba devēja attiecībām. (10.2.) Taču joprojām netiek izpildīta rekomendācija, ja trauksmes cēlēja sniegtās informācijas rezultātā gūts nozīmīgs labums sabiedrībai, trauksmes cēlējam jāizmaksā saprātīga atlīdzība. (10.1.)

13. Saeimas progress ir nepietiekams un par pilnībā izpildītām Delna uzskata 11, par daļēji izpildītām 20 rekomendācijas un 8 rekomendāciju izpildē būtisks progress nav noticis.

2022. gada 20. septembrī.

Šī pārskata sagatavošanu finansē ar Islandes, Lihtenšteinas un Norvēģijas atbalstu caur EEZ un Norvēģijas grantu programmu "Aktīvo iedzīvotāju fonds". Par pārskata saturu atbild biedrība "Sabiedrība par atklātību – Delna".

Iceland
Liechtenstein **Active**
Norway **citizens fund**